

4. Питання та відповіді про зміну клімату та Кіотський протокол [Електронний ресурс. Режим доступу: http://climategroup.org.ua/?page_id=75]. Доступ – 10.03.2015 р.

5. Україна і Японія: глобальне партнерство і ефективна двостороння взаємодія [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://irgo.org.ua/mezhdunarodnoe-sotrudnichestvo/ukraina-i-yaponiya-globalne-partnerstvo-i-efektivna-dvostoronnya-vzayemodiya>]. Доступ – 10.03.2015 р.

6. Україна та Кіотський протокол: значні перспективи – незначні досягнення: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні, січень 2003 р. [Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.beratergruppe-ukraine.de/download/Beraterpapiere/2003/s22_ukr.pdf?PHPSESSID=89247f7844605f64b6c9327b8b45548a]. Доступ – 12.03.2015 р.

В.В. Пилипенко

*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
(підпорядкований МОН України)*

МІЖНАРОДНИЙ КОМІТЕТ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА І ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ В ІРАНІ ПРОТЯГОМ 1979 – 1988 рр.

Ісламська революція 1979 р. та ірансько-іракська війна 1980 – 1988 рр. спричинили в Ірані низку проблем гуманітарного характеру, вирішити які можна було лише залучивши нейтральні організації, що слідкують за імплементацією норм міжнародного гуманітарного права. До таких організацій належать Міжнародний Комітет Червоного Хреста (далі – МКЧХ) та Міжнародний Комітет Червоного Півмісяця (далі – МКЧП), що мають мандат на допомогу й захист жертв збройних конфліктів. Досвід роботи МКЧХ та МКЧП під час революційних подій і найбільшої локальної війни ХХ ст. з вирішення проблем захисту поранених і військовополонених, забезпечення допомогою цивільного населення є актуальним у наш час, коли велика кількість людей гине у регіональних конфліктах, зумовлених черговою зміною розстановки сил на міжнародній арені. Попри значні здобутки вітчизняної та зарубіжної історіографії у дослідженні революції та ірансько-іракської війни, діяльність МКЧХ у забезпеченні захисту прав іранських громадян не знайшла ґрунтового розкриття. Окремі відомості про напрямки роботи МКЧХ в Ірані, його співпраці з МКЧП та Національним товариством Червоного Півмісяця ІРІ містяться у вузькоспеціалізованих статтях Т. Пфаннера [7] та А. Віггера [1]. Важливу інформацію щодо проблем, з якими стикається МКЧХ в Ірані подано в аналітичних оглядах на сайті Комітету Червоного Хреста [2; 4; 8]. Загальнотеоретичні відомості про принципи й характер діяльності МКЧХ та МКЧП можна знайти у І. Лукашука [3] та О. Широкограда [9].

З огляду на відсутність спеціальних досліджень та актуальність поставленої проблеми, мета статті – дослідити роль МКЧХ та МКЧП

у попередженні гуманітарної катастрофи в Ірані в умовах ісламської революції та війни з Іраком. Джерельну базу дослідження складають документи з Архіву зовнішньої політики РФ у вигляді нот МЗС Ірану, направлених до Посольства СРСР у Тегерані [5; 6].

Революція 1979 р., що мала на меті повалення шахського режиму та докорінну зміну форми державного правління, супроводжувалася кровопролитними збройними сутичками між урядовими військами та повстанцями. Жертвами у результаті зіткнень стали близько 4,5 тис. осіб убитими й пораненими [9]. Виходячи з того, що ісламська революція в Ірані, за класифікацією міжнародного гуманітарного права, є внутрішнім збройним конфліктом, МКЧХ та МКЧП поклали відповідальність за надання гуманітарної допомоги цивільному іранському населенню на офіційний Тегеран та місцеві Комітети. Однак, Національне товариство Червоного Півмісяця Ірану виявилось неспроможним виконувати свою роботу, дотримуючись принципів нейтральності у конфлікті та незалежності щодо різних центрів сили [7, с. 108]. Тому, намагаючись заповнити пробіли у національній системі Ірану щодо надання гуманітарної допомоги населенню, Союз Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця СРСР, отримавши дозвіл від Міжнародної Конференції Червоного Хреста й Червоного Півмісяця, запропонував іранському революційному уряду медичну допомогу. Радянське керівництво, переслідуючи власні інтереси щодо налагодження радянсько-іранської економічної співпраці, направило до МЗС Ірану прохання дозволити чартерний рейс радянського літака АН-12 з медичними препаратами на борту для іранських громадян. Тимчасовий уряд Ірану, за умови перевірки вантажу Міжнародним комітетом Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, надав дозвіл медичним закладам СРСР направити до Тегерану 500 л консервованої крові, 4 т ліків та засобів для перев'язок [6, л. 6]. Відповідальність за вантаж покладалася на В. Виноградова, посла СРСР у Тегерані, та М. Зайцева, командира літака [6, л. 7]. З огляду на те, що ісламська революція розглядалася міжнародною спільнотою як внутрішньополітична проблема іранського суспільства, а радянсько-іранські відносини не знайшли помітного потепління, медична допомога СРСР Ірану більше не надавалася.

Ірансько-іракська війна у системі міжнародного гуманітарного права належить до міжнародних збройних конфліктів й підпадає під дію чотирьох Женевських конвенцій 1949 р. та Першого Додаткового протоколу, що стосується захисту жертв збройних конфліктів, які отримують покровительство з боку МКЧХ та МКЧП [8]. З самого початку протистояння у 1980 р., МКЧХ запропонував свої послуги обом воюючим сторонам щодо захисту поранених, реєстрації, пошуку й відвідування військовополонених із поступовим їх обміном [2].

Однією з найбільших спільних акцій МКЧХ та МКЧП у справі гарантування прав військовополонених був обмін 1982 р. сімей комбатантів за посередництва урядів Кувейту й Туреччини. МКЧХ та МКЧП взяли на себе відповідальність за координацію й контроль питань, пов'язаних із зустріччю сімей полонених військових. Незважаючи на взаємні обвинувачення Ірану та Іраку у спробах зриву обміну, МКЧХ вдалося умовити іранське керівництво прийняти представників родин іракських військовополонених і взяти на себе усі витрати, пов'язані з перебуванням сімей на іранській території [5, л. 47].

Окрім проблеми з військовополоненими, МКЧХ спільно з Національним товариством Червоного Півмісяця Ісламської Республіки Іран намагалися вирішувати цілу низку інших питань, що стосувалися допомоги біженцям, внутрішнім переселенцям, змушеним покинути власні будинки через постійні бомбардування. Президент національного товариства Червоного Півмісяця ІРІ Ахмад Алі Нурбала у своєму інтерв'ю головному редактору «Міжнародного журналу Червоного Хреста» зазначав, що іранський Червоний Півмісяць, незважаючи на активний спротив уряду та вищого духовенства, спільно з МКЧХ надавав матеріальну та психологічну допомогу іракським біженцям, ставши однією із перших гуманітарних організацій, що почали допомагати населенню Іраку [1, с. 17].

Прийняття сторонами конфлікту 20 серпня 1988 р. рішення визнати дію Резолюції 598 РБ ООН, що вимагала припинення вогню, погодження урядів Ірану та Іраку розпочати мирні переговори під егідою Генерального Секретаря ООН, розширило співпрацю МКЧХ, МКЧП та товариства Червоного Півмісяця Ірану. Гуманітарні організації посилили контакти між собою щодо пошуку, репатріації, обміну військовополонених, забезпечення медичною допомогою жертв протипіхотних мін та розповсюдження знань із міжнародного гуманітарного права [4]. Пошук зниклих безвісти учасників бойових дій та репатріація іранських громадян, звільнених з полону, інтернованих за кордон або залишених в Іраку продовжується й сьогодні. Остання репатріація відбулася 2002 р., коли в Ірак повернулося 527 полонених. Усього за період з 1988 до 2002 р. було репатрійовано до Ірану 97 тис. солдат [2]. МКЧХ, МКЧП, Товариство Червоного Півмісяця Ірану також не припиняють співпрацювати у справі міжнародного розслідування фактів використання Іраком хімічної зброї. Додамо, що МКЧХ у 1985 р. у винятковому порядку виступив з публічною заявою, в якій перераховувалися дані про масове ураження іранського населення отруйними речовинами зі сторони іракських військових [3, с. 347].

Таким чином, МКЧХ та МКЧП, маючи основний мандат міжнародного гуманітарного права на допомогу й захист жертв війни, розгорнули активну діяльність з попередження гуманітарної катастрофи та захис-

ту прав іранського населення в умовах ірансько-іракського конфлікту. Завдяки координації дій з Товариством Червоного Півмісяця Ірану та користуючись нейтральним статусом, МКЧХ та МКЧП організували безпрецедентні акції з надання допомоги усім громадянам держав, охоплених війною, без урахування їхньої політичної та релігійної приналежності, перетворивши іранський Червоний Півмісяць на потужну регіональну організацію, здатну надавати допомогу жертвам конфліктів прикордонних з Іраном держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виггер А. Интервью с Ахмадом Али Нурбалой / А. Виггер, М. Махаггер, Т. Пфаннер // Международный журнал Красного Креста: Религия. – 2005. – Т. 87, № 858. – С. 13 – 25.
2. Деятельность МККК по репатриации лиц, захваченных в плен в период ирано-иракской войны и войны в Заливе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/67glyb.htm>.
3. Лукашук И.И. Международное право: особенная часть / И.И. Лукашук. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 544 с.
4. МККК в Иране [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.icrc.org/rus/where-we-work/middle-east/iran/overview-iran.htm>
5. Ноты МИД ИРИ в Посольство СССР в ИРИ // АВПРФ. – Ф.174. – Оп.66. – П.272. – Д.3. – 1982. – 272 л.
6. Посольство СССР в Иране // АВПРФ. – Ф.174. – Оп.63. – П.265. – Д.1. – 1979. – 242 л.
7. Пфаннер Т. Имплементация международного гуманитарного права и предоставление защиты и помощи жертвам войны: различные механизмы и подходы / Т. Пфаннер // Международный журнал Красного Креста: гуманитарные вызовы современности. – 2009. – № 874. – С. 85–144.
8. Что такое международное гуманитарное право? // Консультативная служба по международному гуманитарному праву [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.icrc.org/rus/assets/files/2014/142398ru.pdf>
9. Ширококорд А. Персия – Иран. Империя на Востоке / А. Ширококорд. – М.: Вече, 2010. – 112 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.e-reading.link/chapter.php/1023279/49/Shirokorad_-_Persiya_-_Iran_Imperiya_na_Vostoke.html.

О.М. Бондар

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

«ВУМЕНОМІКА» ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА ЯПОНІЇ СІНДЗО АБЕ (2012 – 2014 рр.)

Сьогодні у традиційно «чоловічому» японському суспільстві відбуваються серйозні зміни в трудовому, громадському, політичному та економічному житті; там, де раніше провідне становище займали чоло-